

ÁFALLATRYGGINGAR – NÝTT RÉTTINDAKERFI

1. Greiðslur launa í veikinda- og slysatilfellum

Réttur til greiðslu launa í veikinda- og slysatilfellum frá vinnuveitanda verður 2 mánuðir. Miðað er við að starfsmaður haldi föstum launum. Þau eru skilgreind sem grunnlaun fyrir dagvinnu að meðtöldum öllum reglubundnum greiðslum, þ.á.m. fyrir fasta yfirvinnu (ekki tilfallandi), vaktaálag, bónus og aðrar afkastatengdar greiðslur. Þar sem hefð hefur verið fyrir staðgengilsviðmiðun gildir hún áfram en þá er t.d. tekið tillit til greiðsna fyrir tilfallandi yfirvinnu og ákvæðisvinnu.

Fyrsta árið á vinnumarkaði ávinnur starfsmaður sér rétt til launa í veikindatilfellum í 2 daga fyrir hvern unninn mánuð en eftir 12 mánaða starf verður rétturinn 2 mánuðir. Forfallist starfsmaður af völdum slyss við vinnuna eða á beinni leið til eða frá vinnu, og eins ef starfsmaður veikist af atvinnusjúkdómi, á hann rétt til greiðslu launa í tvo mánuði óháð starfstíma hjá vinnuveitanda. Hafi starfsmaður náð fullum veikindarétti flyst hann að fullu (ótekinn réttur) milli vinnuveitenda. Fjarvera frá vinnumarkaði í allt að 1 ár samfellt skerðir ekki rétt til greiðslu launa í veikindum en annars hefst réttindamyndun á nýjan leik.

Ýmis atriði þarfnast nánari útfærslu. Meðal þeirra eru hvernig farið skuli með tilvik þegar veikindi og slys gerast sitt á hvað á sama árinu, hvernig setja skuli upp varnir gegn misnotkun, hvernig breyta eigi inntaki læknisvottorða og skilgreiningu óvinnufærni, hvernig fyrirtæki geti haft frumkvæði að þjónustu og úrræðum og önnur atriði sem ekki eru fyrirséð fyrir en að lokinni viðtækri umræðu og skoðun.

Kostnaður/sparnaður

Réttur til greiðslu launa í veikindatilfellum hjá atvinnurekendum mun almennt styttest við þessa breytingu. Áætlað er að kostnaður atvinnulífsins vegna greiðslu launa í veikinda- og slysatilfellum minnki úr 3,18% í 2,90% eða sem nemur 0,28% af launagreiðslum á almennum vinnumarkaði.

2. Veikindaréttur hjá Áfallatryggingasjóði

Starfsmenn sem enn eru óvinnufærir að hluta eða öllu leyti af völdum veikinda eða slysa eftir að greiðsluskyldu vinnuveitenda er lokið eiga rétt á greiðslu bóta úr Áfallatryggingasjóði. Grunnréttur hjá Áfallatryggingasjóði verður 60% af meðaltekjum síðustu 6 mánaða. Sé viðkomandi metinn óvinnufær að hluta reiknast bætunnar hlutfallslega. Rétturinn til greiðslu frá Áfallatryggingasjóði, að viðbættum rétti á atvinnurekanda, getur varað í allt að 5 ár.

Fyrstu 12 mánuði á réttindatíma hjá Áfallatryggingasjóði miðast framfærslugreiðslur alfarið við tekjuviðmiðun en frá þeim tíma greiðir Áfallatryggingasjóður það sem hugsanlega vantar upp á að lágmarksgreiðsla sem miðast við dagvinnutryggingu á mánuði náist. Hefur þá verið tekið tillit til þess hvað viðkomandi hefur fengið úr sjúkrasjóði verkalýðsfélags.

Kostnaður/sparnaður

Við útreikning á kostnaði og sparnaði vegna hins nýja fyrirkomulags hefur verið notið aðstoðar Talnakönnunar ehf. Fyrirtækið hefur fengið aðgang að gögnum

lífeyrissjóða, sjúkrasjóða og Tryggingastofnunar til þess að fá grunn til þess að reikna út frá. Niðurstöður Talnakönnunar liggja fyrir í sérstakri skýrslu. Meginhugsunin við þá breytingu á áfallatryggingum sem hér er til umfjöllunar er að fjárfesta í þjónustu og endurhæfingu og taka upp viðmiðun við vinnugetu í stað núverandi kerfis. Stuðst er við reynslu frá Bretlandi í mati á því hvaða árangri það getur skilað í að lækka örorkutíðni og lækka þar með kostnað við örorku.

Áætlað er að kostnaður Áfallatryggingasjóðs vegna framfærslugreiðslna til starfsmanna verði 1,72% af heildarlaunagreiðslum þegar hið nýja réttindakerfi er að fullu komið til framkvæmda. Sjóðurinn mun einnig greiða kostnað af vinnu þjónustufulltrúa sem áætlað er að verði um 400 milljónir árlega. Kostnaður vegna vinnu sérfræðingahóps sem kemur að því að úrskurða um vinnugetu og úrræði til endurhæfingar er greiddur eftir atvikum. Sá kostnaður er áætlaður um 400 milljónir króna á ári. Ennfremur mun sjóðurinn bera kostnað af ýmsum endurhæfingarárræðum sem ekki eru hluti af hinu almenna heilbrigðiskerfi eða aðeins að takmörkuðu leyti fjármöggnuð af ríkinu. Þessi kostnaður er áætlaður 1.000 milljónir á ári. Rekstrarkostnaður sjóðsins sjálfs er svo áætlaður 200 milljónir á ári. Kostnaður sjóðsins vegna annarra þátta en framfærslugreiðslna er því áætlaður um 2 milljarðar króna sem nemur um 0,41% af heildarlaunagreiðslum á almennum vinnumarkaði. Samtals er kostnaður Áfallatryggingasjóðs því áætlaður 2,13% af heildarlaunasummunni.

Draga mun úr kostnaði lífeyrissjóða vegna lægri greiðslna örorkulífeyris á fyrstu 5 árum langtímaveikinda. Þá mun breytt opinber skilgreining á örorku, sem byggir á getu til þess að afla tekna í stað vangetu, væntanlega leiða til lækkandi örorkutíðni sem lækkar örorkubyrðina til lengri tíma. Einnig er þess vænst að aukin áhersla á endurhæfingu og snemmtæk íhlutun í veikindaferli muni skila verulegum árangri í minnkandi nýgengi örorkulífeyrisþega. Áætlað er að lækkun kostnaðar lífeyrissjóða vegna framangreindra breytinga nemi 1,5% af heildarlaunagreiðslum. Á þessum grundvelli er lagt til að iðgjald atvinnurekenda í lífeyrissjóði verði lækkað úr 8% í 7% og að sú lækkun renni til Áfallatryggingasjóðs.

Kostnaður Tryggingastofnunar mun lækka verulega vegna lægri greiðslna vegna örorkulífeyris, slysatengdra bóta, sjúkradagpeninga og endurhæfingarlífeyris. Áætlað er að sá sparnaður nemi samtals 1,24% af heildarlaunagreiðslum þegar réttindakerfið er komið til framkvæmda.

Breytingar sem þyrfti að gera á launatengdum gjöldum í tengslum við breyttar áfallatryggingar

	Breyting	Er nú	Verður
Iðgjald í lífeyrissjóð	-1,00%	12,0%	11,0%
Tryggingagjald	-1,13%	5,34%	4,21%
Iðgjald í Áfallatryggingasjóð	+2,13%	0,0%	2,13%

3. Veikindaréttur hjá sjúkrasjóðunum

Veikindaréttur verður staðlaður hjá sjúkrasjóðum verkalýðsfélaga. Miðað er við að viðbótarréttindin fyrstu 10 mánuðina eftir að greiðslum frá vinnuveitanda lýkur verði 30% af tekjum síðustu sex mánaða og koma þær greiðslur til viðbótar grunnréttindum Áfallatryggingasjóðs.

Næstu 24 mánuðina verða viðbótarréttindin 20% og loks 10% í 24 mánuði.

Kostnaður/sparnaður

Iðgjald til sjúkrasjóða er nú almennt 1% og er um helmingi þess varið til greiðslu sjúkradagpeninga og hinum helmingunum til ýmissa annarra þarfa. Áætlað er að það iðgjald sem þarf til þess að standa undir viðbótarréttindum sjúkrasjóðanna í nýju réttindakerfi, og þess kostnaðar sem þeim tengist, nemi 0,75% af heildarlaunagreiðslum. Því er lagt til að nýtt iðgjald sem renni til sjúkrasjóða verði 1,25%.

Þá er ótalinn kostnaður sjúkrasjóðanna vegna þjónustunnar, t.d. starfa þjónustufulltrúa og ýmissa úrræða sem í boði verða, en hann verður greiddur samkvæmt samningi við Áfallatryggingasjóð og er talinn með í rekstrarkostnaði hans.

4. Endurhæfing/Úrræði

Stofnanir og aðilar sem koma að endurhæfingu eða þjónustu eru af mörgum toga. Hinar almennu stofnanir heilbrigðisþjónustunnar eru þar á meðal og ekki er gert ráð fyrir neinum breytingum varðandi aðgang að þeim eða starfsemi þeirra sem tengjast sérstaklega hinum áformuðu breytingum á áfallatryggingum.

Leggja þarf vinnu í að gera sérstaka þarfragreiningu á því hvaða úrræði og þjónusta eru til staðar og hvað er nauðsynlegt að byggja upp þannig að úrræði og endurhæfing verði sem virkust.

Almennt séð er gert ráð fyrir því að kostnaðarþátttaka verði sem svipuðum hætti og hefur þróast hingað til. Þannig er gengið út frá því að þar sem ríkið hefur verið aðalgreiðandi þjónustu gildi það áfram og að ríkið hafi þá forystu um samninga við þá aðila sem hana veita að svo miklu leyti sem þjónustan er ekki veitt beint af stofnunum sem reknar eru af ríkinu. Greiðsluhlutfall notenda í einstökum stofnunum eða tilvikum þarf að ákveða sérstaklega og þá hvað Áfallatryggingasjóður er stór þátttakandi í greiðslu fyrir þjónustu og hvað fellur beint á sjálfa notendurna. Eðlilegt er að sá aðili sem greiðir stærstan hluta kostnaðarins hafi forystu um samninga við veitendur þjónustu.

Ennfremur er miðað við að auka framboð af ýmis konar úrræðum til endurhæfingar sem eru til hliðar við hina almennu heilbrigðisþjónustu á vegum ríkisins. Þar er fyrst og fremst átt við úrræði vegna starfsendurhæfingar og þess háttar verkefni. Ljóst er að góð samvinna verður að vera milli ríkisins og Áfallatryggingasjóðs um þróun úrræða og hvort og hvernig þau tengjast hinni almennu heilbrigðisþjónustu.

5. Breytingar á réttindum launafólks

Fyrirhugaðar breytingar á veikinda-, slysa- og örorkubótarétti hafa umtalsverðar breytingar á réttarstöðu launafólks í för með sér. Ef litið er á helstu samningssvið innan ASÍ verður um að ræða aukinn rétt til launa eða bóta frá því sem nú er. Mesta breytingin verður vegna veikinda fyrsta árið en réttur til bóta í langvarandi veikindum eða örorku mun einnig aukast frá því sem nú er. Í eftirfarandi töflu má sjá meðaltal réttinda í núverandi réttindakerfi, þar sem tekið er tillit til réttinda hjá atvinnurekanda, sjúkrasjóði, lífeyrissjóði og Tryggingastofnun ríkisins. Miðað er við einstakling sem hefur verið full 5 ár hjá sama atvinnurekanda og hefur áunnið sér full réttindi í bæði sjúkrasjóði og lífeyrissjóði. Á fyrsta ári mun meðaltal réttinda í nýju kerfi verða um 92% samanborið við 73-86% í núverandi kerfi. Ef skoðuð eru vegin meðalréttindi á fimm ára tímabili m.v. veikindatíðni verður meðalrétturinn 88% í nýju kerfi samanborið við 70-82% í núverandi kerfi. Þess má geta að ekki hefur verið tekið tillit til þess að í nýju kerfi munu ákvæði um lágmarksbætur m.v. dagvinnulaunatryggingu (sem nú er

kr. 125.000) gilda eftir 1. árið. Það mun hafa veruleg áhrif á réttarstöðu fólks í hlutastörfum og þeirra sem hafa skamman ávinnsurétt í lífeyrissjóðum og má ætla að það hækki meðaltalið hjá SGS, þar sem hæsta hlutfall hlutavinnandi er, á 2. og 3. ári í 87% og í 79% á 4. og 5. ári.

Breytingar á réttindum launafólks

	Meðalréttindi í núverandi kerfi eftir árum					Vegið meðaltal
	1. árið	2. árið	3. árið	4. árið	5. árið	
SGS	78%	76%	76%	76%	76%	78%
ASÍ meðaltal	76%	64%	64%	64%	64%	73%
Samiðn	73%	56%	56%	56%	56%	70%
RSÍ	76%	67%	67%	67%	67%	74%
LÍV	86%	67%	67%	67%	67%	82%
Nýtt réttindakerfi	92%	80%	80%	70%	70%	88%

Þennan réttindaauka má rekja til tveggja grundvallarbreytinga í allri hugsun með þessari nýju viðmiðun. Annars vegar mun launafólk ávinna sér full réttindi hjá atvinnurekanda á fyrstu 12 mánuðum atvinnuþátttöku sinnar. Eftir það munu réttindi þeirra flytjast að fullu milli atvinnurekanda í stað þess að núverandi réttur er að mestu bundinn við ávinnslu hjá sama atvinnurekanda (í sumum tilfellum sömu atvinnugrein). Hins vegar mun launafólk eiga rétt á greiðslu allra fastra og reglubundinna launa í tvo mánuði hjá atvinnurekanda í stað fullra launa fyrsta mánuðinn og dagvinnulauna eftir það.

6. Samandregið um ávinning og kostnað

Áætlað er að útgjöld atvinnurekanda í nýju veikindaréttarkerfi minnki um tæplega 0,3% af launasummu á almennum markaði eða sem nemur 1.300 m.kr. á verðlagi ársins 2005.

Nýtt kerfi áfallatrygginga er áætlað muni auka útgjöld sjúkrasjóða úr núverandi 0,48% af launasummu félagsmanna ASÍ í 0,74% eða um 700 m.kr. árlega.

Útgjöld TR vegna örorkulífeyris, endurhæfingarlífeyris, sjúkradagpeninga og slysatrygginga eru áætluð minnka um 1,24% af launasummu í heild eða sem nemur 6 milljörðum króna.

Útgjöld lífeyrissjóða vegna örorkulífeyris eru talin minnka um 1,51% af launasummu á almennum markaði eða sem nemur 7,2 milljörðum króna.

Útgjöld Áfallatryggingasjóðs í nýju kerfi, sem tryggir 60% tekna í allt að 5 ár, auk kostnaðar við eigin rekstur, endurhæfingarúræði, mat á vinnugetu og einstaklingsbundna þjónustu eru áætluð 2,13% af launasummu í heild eða sem nemur 10,2 milljörðum króna.

Í heild má ætla að þjóðfélagið spari sem nemur 0,65% af launasummuni, 3,6 milljörðum króna, vegna umræddra breytinga á veikinda- og örorkubótarétti með aukinni áherslu á endurhæfingu og aukinni virkni.

Kostnaður í % af launasummu

	Núverandi kerfi	Nýtt kerfi	Sparnaður
Atvinnurekendur	3,18%	2,90%	0,28%
Sjúkrasjóðir	0,48%	0,74%	-0,26%
TR	1,32%	0,08%	1,24%
Lífeyrissjóðir	2,74%	1,23%	1,51%
Áfallatryggingasjóður	0	2,13%	-2,13%
Samtals	7,72%	7,07%	0,65%

Kostnaður í milljónum króna

	Núverandi kerfi	Nýtt kerfi	Sparnaður
Atvinnurekendur	15.200	13.900	1.300
Sjúkrasjóðir	1.400	2.100	-700
TR	6.300	400	6.000
Lífeyrissjóðir	13.100	5.900	7.200
Áfallatryggingasjóður	0	10.200	-10.200
Samtals	37.000	33.900	3.600

Launasumma 2005 - alm.

markaður

479.000

Launasumma 2005 - ASÍ sviðið

292.000